

JOAN TRIADÚ I FONT
(1921-2010)

En tancar les seves *Memòries d'un Segle d'Or* Joan Triadú conclou: «En cap segle dels temps moderns tantes vides s'havien dedicat amb un esforç tan enorme al nostre redreçament cultural i social. Som una cultura i una llengua independents». (Triadú, 2008: 14). Justament la vida de Joan Triadú és una —entre les insignes— d'aquestes tantes vides dedicades a extreure l'or de la catalanitat del segle xx, el metall noble més dúctil i més resistent a la corrosió. Les gairebé nou dècades de la seva trajectòria vital foren tan productives com tensades per l'«impuls obstinat» dels versos de Carles Riba, el seu mestre i amic: «impuls dolç i obstinat de pujar per ser llum / amb la llum contra l'ombra», d'on l'escriptor Agustí Pons va extreure el títol per a la biografia *Joan Triadú, l'impuls obstinat* (Pons, 1993: 8). D'aquesta biografia i de les *Memòries d'un segle d'or* procedeixen la majoria de les notícies que configuren aquesta semblança.

Ribes de Freser. Joan Triadú i Font va néixer l'any 1921 a Ribes de Freser (Ripollès), de família obrera, en una casa de la colònia industrial Recolons, on treballaven els Triadú, camperols de la Garrotxa, xuclats per la industrialització de la segona meitat del segle XIX cap a les fàbriques de les conques fluvials. Com la del riu Freser abans de confluïr amb el riu Ter a Ripoll. Els avis paterns van tenir tretze fills. El gran, pare de Joan Triadú, que no havia pogut anar a escola, no va saber mai de llegir i escriure bé, però de molt jove era un conegut defensor dels obrers a la comarca del Ripollès. La mare, Margarida Font, instruïda i religiosa, pertanyia a una família de la menestralia proletaritzada de Ribes, amb inquietuds culturals i polítiques. Els orígens familiars feien dir a Joan Triadú que ell venia «de baix» i que coneixia bé les diferències socials de classe (Triadú, 2008: 11 i 418).

Barcelona: Passatge de les Carolines. Quan Joan Triadú tenia dos anys, el pare perdé la feina al Ripollès i baixà a Barcelona, on va trobar-ne a l'empresa Sederes Bernades, amb fàbrica al passatge de les Carolines, del barri —antiga vila— de Gràcia, a tocar del de Sant Gervasi. Allà, en un petit habitatge de la porteria de la fàbrica, s'instal·là amb la muller, treballadora igualment de la fàbrica, i el fill, que anava a la veïna escola de pàrvuls, portada per monges de Sant Vicenç de Paül. Començà el batxillerat al Liceo Políglota Comercial de San José, a la confluència del carrer de París amb el d'Enric Granados, vinculat amb l'empresa Bernades per a la formació dels seus empleats. Triadú, però, amb el suport dels pares, no hi seguí estudis de comptabilitat sinó de batxillerat i l'any 1934 es pogué matricular a l'Institut Ausiàs Marc, instal·lat aleshores a l'Institut Químic de Sarrià, confiscat als jesuïtes.

Durant els darrers cursos de batxillerat Joan Triadú, a més de convertir-se en un lector apassionat i seguidor de l'actualitat a la premsa, començà de teixir una xarxa d'amistats i mestratges que li seria decisiva. A l'Institut de Batxillerat Eduard Valentí i Fiol hi ensenyava llatí, Jaume Vicens Vives història, Josep Maria Calsamiglia filosofia. Marçal Olivar l'introduí a la llengua i la literatura catalanes. En plena adolescència visqué els convulsos anys trenta del segle XX, tot sentint-se a la confluència de corrents socials i ideològics contraris, representats per les dues tradicions familiars. Als estius, que passava a Ribes de Freser, s'hi afegia el contrast entre el món rural i el món urbà, al qual se sentia definitivament lligat i des del qual contemplava les muntanyes del Pirineu, deia, no pas com Verdaguier, que se'n sentia part, sinó com Maragall, des de la llunyania urbana (Pons, 1993: 33).

Granollers. L'esclat de la guerra civil de 1936-39 no impedí que Joan Triadú acabés el batxillerat l'any 1937 i que s'apuntés a un curs accelerat de formació de mestres, convocat per la Ge-

neralitat de Catalunya. Al gener de 1938 rebia el títol de Mestre de Català de mans de Pompeu Fabra i s'incorporava a una plaça de mestre a l'Escola Ferrer i Guàrdia de Granollers. Al cap d'uns mesos, el 31 de maig de 1938, els avions de Hitler i Franco bombardejaven la població civil de la capital del Vallès Oriental. Per a aquell mestre adolescent que, per la diferència d'uns mesos d'edat, s'havia estalviat d'anar a les trinxeres del front bèl·lic, l'experiència de mestre a primera fila d'una escola de la Generalitat de l'època seria decisiva i orientaria per tota la vida el seu compromís pedagògic al servei de Catalunya.

D'aquella experiència única, Triadú n'extragué una obra també única, *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adollescent*, publicada seixanta anys més tard. S'hi troba en síntesi premonitòria tota la vida i obra de l'autor, entenent «vida» i «obra» no pas com dues magnituds separades sinó com l'anvers i el revers d'un únic «itinerari espiritual» que conté el tot. Per això va «voler deixar clar que provinc de l'ensenyament primari com a professió originària i de per vida» (Triadú, 2008: 12). Alexandre Galí i Artur Martorell serien els seus mestres i guies. El primer visità l'escola de Granollers desafiant les bombes. El segon era autor de *Selecta de lectures*, el llibre programa del jove mestre de llengua i literatura, que en endavant es dedicaria a ensenyar exclusivament la lectura i l'escriptura de la llengua catalana i a formar mestres de català.

La Universitat de Barcelona. Acabada la guerra, començà per als Triadú la difícil adaptació a les dures circumstàncies de la postguerra franquista i anticatalana. Els pares van reprendre la feina a l'empresa Bernades, mentre el fill reprenia els estudis, sense deixar de contribuir a l'economia familiar posant-se a fer classes particulars. Fins que, després d'haver de repetir una part del batxillerat, l'any 1939 es matriculà a la Universitat de Barcelona, on estudià la carrera de Filologia Clàssica, quan la Universitat de Barcelona, que la Generalitat havia convertit en Universitat Autònoma, patia la depuració dels seus millors professors i la prohibició de tota activitat de signe català.

«Recordaré sempre que el mateix dia que amb un grup d'amics em matriculava per a començar la llicenciatura, es declarà la guerra a Europa. Tot just havia acabat la guerra civil a la Península» (Triadú, 2008:189). La repressió no impedia les primeres aproximacions d'estudiants moguts per inquietuds afins: Josep Palau i Fabre, Frederic-Pau Verrié, Joan Ainaud, Josep M Boix i Selva, Miquel Tarradell, Miquel Siguan, Miquel Dolç. A través de Palau i Fabre, Triadú entrà en relació amb «Amics de la Poesia», grup ocult sota el nom d'una societat de lectures literàries, fundada l'any 1921 per Josep Carner. Aquells nous «Amics de la Poesia», a més d'organitzar lectures en domicilis privats, fomentaven la continuïtat generacional i el restabliment de relacions amb escriptors exiliats. Aquella primera activitat seria la iniciació al món de les lletres catalanes i una universitat paral·lela per a l'estudiant Triadú, que escrivia poesies, sentia la passió de *Llegir com viure*, títol d'un seu llibre de 1963, i bregava en la resistència.

La malaltia. La tuberculosi va atrapar Triadú en plens estudis universitaris. L'amo de la fàbrica Bernades es féu càrrec del malalt, el qual, després de salvar-se gràcies al tractament de pneumotòrax i de fer gairebé un any de llit, continuà la recuperació a Cantonigròs, al Collsacabra (Osona), a partir del juny de 1943. Allà trobà aires sans, alimentació adequada i la companyia d'altres convalescents de la malaltia típica de les postguerres del segle XX i mortal abans de la difusió dels antibiòtics. Tot i la separació de Barcelona, Triadú mantingué els lligams amb amics i companys de la Universitat i en faria de nous, en especial de Vic, on tenia familiars. Altrament el règim de convalescència li permetia una dedicació privilegiada a la lectura lliure, com una prolongació autodidàctica dels estudis a la Universitat. De fet Cantonigròs fou per a Triadú un segon lloc vital. Hi arribà el 1943 i durant gairebé set decennis, fins al mateix estiu de 2010, setmanes abans de morir, hi faria cada any llargues estades, primer a la fonda i després en casa pròpia amb la muller, els fills, els néts. Testimoni de l'enamorament de Triadú pel *genius loci* de Cantonigròs

i la seva comarca és el llibre de proses literàries que li dedicà, *El Collsacabra. Itinerari espiritual*, publicat l'any 1957 i reeditat el 1994.

El concurs literari de Cantonigròs 1944-1968. Al llarg dels 67 anys de vinculació amb Cantonigròs, o Cantoni, aquest poble integrat en el terme de l'Esquirol — Santa Maria de Corcó, a mig camí de Vic a Olot, no seria per a Triadú solament un lloc de convalescència i després de vacances estivals, sinó un camp de maniobres del seu activisme a partir ja de l'any 1944, quan amb Jordi Parcerisas van crear el Concurs Parroquial de Poesia de Cantonigròs a l'empara de la parròquia i del bisbat de Vic. Poeta ell mateix, Triadú és autor del recull *Endimió*, premiat als Jocs Florals a l'exili, París 1948, i publicat deu anys més tard. Però la seva vocació poètica no tindria continuïtat, sinó que s'abocaria a la promoció de la poesia, com a reducte inexpugnable de la llengua nacional.

A partir d'uns inicis tan modestos i locals, Triadú potencià aquell certamen fins que adquirí dimensions nacionals i internacionals que el desbordaren. Pel concurs de Cantonigròs passaren o hi foren homenatjats els escriptors catalans més eminents: Carles Riba, Marià Manent, Miquel Llor, J. V. Foix, Salvador Espriu, Josep Carner, Mercè Rodoreda. Estudiosos estrangers de catalanística hi foren convidats. Poetes joves com Jordi Cots, Jordi Sarsanedas, Miquel Martí i Pol, Maria Àngels Anglada, Blai Bonet, hi foren distingits amb premis que els projectaven en l'àmbit literari català. Des de Cantonigròs Triadú va ampliar la xarxa de relacions amb intel·lectuals de diversa procedència i esdevingué un referent de la vida literària catalana que dificultosament però imparablement anava recuperant posicions. Tota la documentació relativa al concurs fou recopilada per Teresa Clota i Pallàs, de Cantonigròs, i es troba dipositada a la Biblioteca de Catalunya (en còpia a la Biblioteca Joan Triadú de Vic) sota l'epígraf «Arxiu del Concurs Parroquial de Poesia de Cantonigròs (1944-1957)».

Per això l'any 1968, després de 25 anys de convertir Cantonigròs en escenari de «la» festa anual de la cultura catalana i d'inscriure el nom del poble en el mapa del «segle d'or» de la cultura catalana del segle xx, s'imposà l'estratègia de passar-ne el relleu a altres iniciatives, impulsades igualment pel mateix equip, però des de noves plataformes. Així fou com van sorgir les Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra, que també durarien un quart de segle, de 1968 fins a 1993, i que amb caràcter itinerant per ciutats i viles dels territoris de llengua catalana portarien, començant per Ripoll, el testimoni de la catalanitat a tot l'àmbit lingüístic.

«*Ariel*» i «*Per Catalunya*». A desgrat de la malaltia, Triadú mantingué les connexions amb Barcelona i, tan bon punt hi pogué tornar, refeta la salut, reprenqué la feina de fer classes, ara ja amb títol de llicenciat en llengües clàssiques, a diverses institucions d'ensenyament, com l'Acadèmia Vié de Sant Adrià de Besòs, l'Escola Virtèlia i alguns col·legis religiosos. Fins i tot «deixà» el títol de llicenciat al Col·legi de Sant Miquel de Vic. També continuà i amplia l'activisme cultural i polític. L'any 1946 era ell qui suggeria el nom d'*Ariel*, «l'esperit que vol ser lliure», per a la revista d'aquest nom que emprengueren amb Josep Palau i Fabre, Josep Romeu, Miquel Tarradell i Frederic-Pau Verrié, als quals no trigaren d'afegir-s'hi altres escriptors. Els números d'*Ariel* publicats entre 1946 i 1951 són, en la postguerra més anticatalana que hagi viscut mai el país, la manifestació més significativa dels intents de salvar el hiatus generacional entre escriptors separats per la guerra i escurçar l'allunyament dels intel·lectuals de l'exili. El tancament de la revista *Ariel* per decisió governativa donà a Joan Triadú la primera experiència de comparèixer davant la policia franquista.

L'any 1946, paral·lelament a l'activitat redaccional d'*Ariel* i de col·laborar en revistes de fora de Catalunya (*Pont Blau*, *Vida Nova*) Triadú entrà en contacte amb militants clandestins del Front Nacional de Catalunya, dirigits per Antoni Andreu Abelló, que es reunien a casa seva del carrer

de les Carolines i redactaven un butlletí clandestí, *Per Catalunya*. Triadú tenia assignada la representació del FNC a les reunions unitàries que, a l'entorn de l'escriptor i polític Josep Pous i Pagès, tornat de l'exili, com Carles Riba, retornat el 1943, aplegaven gent de partits diversos com Miquel Coll i Alentorn o Josep Pallach i prenen consciència que les democràcies guanyadores de la II Guerra Mundial avalaven, en plena Guerra Freda, la dictadura militar de Franco. L'any 1951 uns fulls volants en anglès, escrits per ell i llançats al Gran Teatre del Liceu de Barcelona sobre els *marines* nord-americans que hi assistien, li van costar la detenció per part dels tristament famosos policies germans Creix. Triadú confessava amb ironia que, a més de les seves activitats docents, culturals i devotes, tenia la «segona vida» de lluitador catalanista clandestí. L'any 1967 tornaria a ser detingut, empresonat a la presó Model i jutjat, a causa de l'homenatge al doctor Rubió i Balaguer, organitzat pel Sindicat Democràtic d'Estudiants (Triadú 2008: 92s.; 98s.).

Liverpool. Les antologies. L'any 1948, mentre es guanyava la vida fent classes en diverses escoles, alhora que «escrivia, conspirava i llegia» (Pons 2003: 106), Triadú acceptà la proposta d'ocupar el Lectorat de català de la Universitat de Liverpool. Aquella plaça de lector, obtinguda per catalans de l'exili, li permeté de portar durant dos anys una intensa activitat de professor i traductor, d'establir relació amb polítics i escriptors de fora de Catalunya i d'estudiar una segona carrera de literatura contemporània. De retorn a Barcelona i desestimada la via acadèmica d'un doctorat en filologia clàssica, Triadú es lliurà entre 1950 i 1953 a la publicació de tres antologies literàries, preparades durant l'estada a Anglaterra, que serien decisives per a la seva carrera de crític i per a l'orientació de lectors de la generació que entrava a la vida pública sense el trauma de la guerra. També publicà *Panorama de la poesia catalana*, versió catalana de l'*Anthology of Catalan Lyric Poetry*, publicada a Anglaterra, i *La poesia segons Carles Riba* el 1954 (*Per comprendre Carles Riba*, 1993), on fa valer no sols l'alta qualitat estètica del poeta de les *Elegies de Bierville* sinó la penetrant capacitat teòrica del crític d'*Els Marges*. Aquell mateix any Triadú fou un dels fundadors de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Amb la seva personalitat de líder, la inusual exigència dels seus posicionaments, la contundència dels seus judicis, amanits de fines ironies, a l'hora d'incloure o d'excloure autors, Triadú causà un fort impacte no sols a Catalunya sinó entre els cercles d'exiliats. La polèmica a l'entorn de les antologies féu reaparèixer el català a la superfície pública, ni que fos en forma de cartes al director dels diaris en castellà. Triadú havia posat els fonaments de la seva carrera, la més llarga i més influent carrera de crític literari militant que mai hagi conegut la literatura catalana.

El CICF. La vocació pedagògica de Triadú, que després de Granollers havia tingut continuïtat en forma de classes de català a casa seva, trobà l'any 1951 una porta oberta a la Institució Cultural del Centre d'Influència Catòlica Femenina, CICF, que Maria Rosa Farré promovia i dirigia a l'empara del bisbat de Barcelona. El 1954 iniciava un curs de classes de Gramàtica i Expressió Catalana, a partir del qual la dedicació de Triadú, a més de la crítica literària, seria exclusivament l'ensenyament del català, la creació d'una xarxa de mestres de català, l'organització de cursos de català i la promoció del català a la vida pública. De la col·laboració amb la Institució Cultural del CIC va néixer l'any 1963 l'Escola Thau de primer i segon ensenyament. Els primers anys, fins a batxillerat, dirigida per Jordi Cots, i després per Joan Triadú fins a la seva jubilació, l'Escola Thau compta actualment amb seus a Barcelona i a Sant Cugat del Vallès. Altrament al CICF Triadú conegué Pilar Vila-Abadal i Vilaplana, filla del metge i polític Lluís Vila d'Abadal, de Vic, amb casa pairal al Cavaller de Vidrà, un dels fundadors del partit Unió Democràtica de Catalunya. Es casaren l'any 1956 i el matrimoni s'instal·là en un pis de l'Avinguda Príncep d'Astúries, a Gràcia, a prop del Passatge de les Carolines, on viurien en endavant, on naixerien els dos fills, Teresa i Joaquim, i on acollirien amics i activitats catalanistes.

Carles Riba. L'amistat i el mestratge de Carles Riba a partir del seu retorn a Catalunya l'any 1943 exerciren sobre Joan Triadú influències decisives, que s'estengueren, sovint a través d'ell, a cercles d'escriptors i d'estudiants, com el de l'*Antologia poètica universitària*, publicada anualment de 1949 a 1958, i el del Seminari de Vic, a qui Riba prologà el recull *Estudiants de Vic 1951*. Tot i que proscrit de la Universitat i presidint des de la clandestinitat l'Institut d'Estudis Catalans i la seva Secció Filològica, el gran poeta, traductor, crític literari i humanista cristià trobà en Joan Triadú un amic i col·laborador incondicional, que li dedicà una atenció singular en els estudis esmentats abans i en *Carles Riba. Antologia Poètica* (1980), «Riba i el temps de l'illa inaudita» (*Els Marges*. 2005, n. 75), «Literatura catalana i expressió religiosa al segle xx» (*Revista de Catalunya*. 2007, n. 225), on afirma que «els poetes joves» en la poesia de Carles Riba «havien tornat als orígens de la transcendència» i que «la seva expressió religiosa feia una petició intensa i insistent de salvació per la poesia». Altrament Joan Triadú fou home de fe cristiana, identificat amb l'ideari del Sant Pare Joan XXIII, a qui —diu— en un viatge a Roma «vam veure de prop amb ganes de plorar de goig», i de qui van sentir «el seu mot d'ordre, llibertat i progrés social, que és el nostre i, al cap i a la fi, el de Macià» (Triadú 2008: 301). Justament la biografia d'Agustí Pons comença amb aquesta referència màximament significativa: «Joan Triadú té, al seu despatx del CIC, una fotografia de Joan XXIII [...] és l'explícita referència a un determinat sistema de valors» (Pons 1993: 9s.).

Òmnium Cultural: el Català a l'Escola. L'activisme de Joan Triadú es diversificà. Fou membre de molts jurats per a premis literaris i presidí o prengué part activa en nombrosos organismes, des de la comissió per al clandestí Congrés de Cultura Catalana fins al Consell Català d'Ensenyament. L'objectiu de portar el «català a l'escola» donà lloc a la creació de l'instrument adequat en l'organització d'Òmnium Cultural, societat civil de mecenatge cultural català fundada l'any 1961, de la qual fou secretari general tècnic i des de la qual potencià, entre altres plataformes, la Junta Assessoria per als Estudis de Català, JAEC, creada el mateix any 1961, i la Delegació d'Ensenyament de Català, DEC, organismes que, juntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, acollit a la protecció d'Òmnium Cultural, suplien des de la societat civil la manca d'institucions de govern fins que la Generalitat restablerta va crear l'any 1978 el Servei d'Ensenyament del Català (SE-DEC) i va impulsar campanyes de normalització lingüística. Des d'Òmnium Cultural i el seu entramat Triadú també impulsà altres iniciatives, com l'edició de manuals d'estudi del català, el Premi Sant Jordi, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, la revista *Escola Catalana*, començada el 1965, i l'establiment de relacions amb l'Escola Valenciana, les Escoles Mallorquines i les Bressoles de la Catalunya del Nord.

Entre tantes iniciatives destaquen els Premis Baldiri Reixac, plantejats per Triadú i el seu equip com una continuació de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, APEC, interrompuda l'any 1939. Els premis, establerts el 1977 i patrocinats per la Fundació Carulla, per a estímuls d'escolars, mestres i institucions educatives a estudiar la llengua i la història dels catalans, com a conseqüència del restabliment de la Generalitat l'any 1977 i el decret d'incorporació de la llengua catalana al sistema d'ensenyament de Catalunya, que prescrivia l'obligatorietat d'ensenyar el català a totes les escoles.

Traductor. Antologista. Si com a traductor Joan Triadú ha deixat les *Olimpiques* (1953) i les *Odes* (1957 i 1959) de Píndar, publicades a la Fundació Bernat Metge i, entre unes i altres, els *Quaranta sonets de William Shakespeare* (1958), és com a antologista que s'aplicà singularment a estudiar la literatura catalana amb una clara intencionalitat educativa adreçada tant als escolars i estudiants com al lectorat general. Així, amb Eduard Artells, publicà tres volums de *Lectures escollides* de prosistes catalans moderns i contemporanis (1962, 1965, 1969) per a reforçar les classes de català. Però fou en poesia que les antologies de Triadú posaren en relleu la seva pugnacitat

crítica, sempre raonada, però polèmica. *Antologia de contistes catalans* (1950) i *Antologia de la poesia catalana 1900-1950* (1951), refosa a *Nova antologia de la poesia catalana de Maragall als nostres dies* (1964), serien les dues obres més incisives de Triadú, confirmades a *100 poesies catalanes que cal conèixer. De Verdaguer a M. Mercè Marçal* (2003), a propòsit de la qual es definia «exigent en poesia».

Assagista. Memorialista. L'assaig practicat per Joan Triadú és una extensió en profunditat i perspectiva general del seu articulisme sobre llibres. De fet el recull en llibre i la reordenació d'articles, pròlegs i estudis ja publicats de manera esparsa, constitueixen el format preferit de l'assagisme de Triadú. Els títols resultants d'aquesta operació, com *La literatura catalana i el poble*, *Llegir com viure*, *Una cultura sense llibertat*, són indicatius del compromís de l'autor com a intel·lectual i com a home d'acció.

Si amb *El Collsacabra. Itinerari espiritual* Joan Triadú fa una primera incursió en el gènere autobiogràfic, més endavant hi entraria de ple. D'una banda, en la biografia «autoritzada» *Joan Triadú. L'impuls obstinat* (1993), que Agustí Pons li dedicà després de compartir hores i escenaris durant un any i mig, mentre escoltava i anotava les seves confidències i els seus records i, de l'altra, en dos llibres explícitament memorialístics: *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent* (2001) i *Memòries d'un Segle d'Or* (2008), tancades tres anys abans de morir. Es tracta d'una autobiografia completa on, a més d'acumular notícies sobre la família, la militància cultural, pedagògica i política en els anys de la seva plenitud, escriu pàgines d'una sinceritat commovedora sobre la relació amorosa amb la muller i pàgines d'una gran intensitat literària sobre fets i personatges decisius en la història contemporània de la cultura catalana. I encara amb la darrera obra publicada en vida, *Textos i pretextos de pedagogia 1938-2008* (2009), el mestre i pedagog Triadú acreixeria la seva aportació de memorialista «contextualitzant» vitalment els seus escrits.

Institut d'Estudis Catalans. Joan Triadú ingressà l'any 1979 a l'Institut d'Estudis Catalans per l'especialitat de Pedagogia general. Tanmateix la seva col·laboració amb l'IEC venia d'ençà que l'increment dels cursos de català a l'interior i a l'exterior havia fet necessària l'acreditació d'una autoritat acadèmica. Entre 1962 i 1986 l'IEC, acollit a la protecció d'Òmnium Cultural, del qual Joan Triadú era secretari general, disposà d'instal·lacions a la seva seu del palau Dalmaes i trobà finançament per a les seves activitats. Allà va col·laborar amb Ramon Aramon i Serra, a qui dedica la seva admiració en un apartat de les memòries (Triadú 2008: 256ss.). Certament l'Institut d'Estudis Catalans deu a Òmnium Cultural i al seu primer secretari general les bases de la seva supervivència en les dècades en què era l'única institució nacional legitimada a l'interior del país. Altrament el 1984 Triadú impulsà la creació de la Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut, i la presidí fins a 1986. De 1988 a 1992 presidí la Secció de Filosofia i Ciències Socials. L'any 1997 impulsà la publicació de l'obra *Per a un Sistema d'Ensenyament Nacional Català: Bases, Problemes i Tendències*. Fou membre de la Fundació Mercè Rodoreda, creada en el si de l'IEC l'any 1992 amb la finalitat d'assumir i gestionar el llegat que l'escriptora deixà en herència a la institució.

Vic. D'ençà de la seva creació l'any 1996 la Biblioteca Pública de la ciutat de Vic porta el nom de Joan Triadú en reconeixement de la seva aportació a la vida cultural d'Osona i del Ripollès, des del llibre *El Collsacabra*, els vint-i-cinc anys del Concurs Parroquial de Poesia de Cantoniàgròs, patrocinat pel Bisbat de Vic, i les Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra, iniciades a Ripoll l'any 1969, fins a les col·laboracions a les revistes *Inquietud Artística* i *Reduccions. Revista de Poesia*, sorgida del grup del Seminari i publicada per l'editorial de l'Escola Universitària de Mestres d'Osona, EUMO, actualment Universitat de Vic. Altrament Joan Triadú coronà la carre-

ra de mestre i de pedagog a la Universitat de Vic, de la qual parlava com d'«una universitat que estimo més que la pròpia» (Triadú 2008: 234s) i on va impartir classes d'Història de la Literatura a estudiants de Traducció de 1997 a 2002 com a professor associat. També fou a l'editorial de la Universitat de Vic, EUMO, que publicà el seu darrer llibre, *Textos i pretextos de pedagogia 1938-2008* l'any 2009.

Crític literari militant. Entre les diverses activitats de Triadú certament la crítica de llibres fou la més sostinguda al llarg de tota la seva vida. Començà a *Ariel* i es pot dir que no parà més d'escriure articles en tots els pocs intersticis que deixava la censura franquista, fossin llibres miscel·lanis col·lectius, fossin publicacions periòdiques diversament disponibles segons la conjuntura, normalment tolerades perquè comptaven amb la protecció de l'Església. Com *Forja*, que en els anys cinquanta es repartia entre amics i coneguts en forma de fulls ciclostilats, a l'empara de la Confraria de la Mare de Déu de Montserrat i de l'Escola Virtèlia, on Triadú ensenyava. Des de 1957 també col·laborà regularment a les revistes promogudes des del monestir de Montserrat, en especial *Serra d'Or*, del consell de redacció de la qual formava part, com també a *Qüestions de vida cristiana*, en un número monogràfic de la qual, dedicat a Literatura catalana i Cristianisme, de 1965, col·laborà amb un article sobre «La problemàtica religiosa d'«Incerta glòria» de Joan Sales, juntament amb destacats intel·lectuals catòlics com Albert Manent, Jordi Cots, Alfred Badia i Josep Massot i Muntaner. Sense premsa en català, mentre molts escriptors i crítics cedien a l'ús del castellà, Triadú es mantingué fidel a la llengua nacional amb posicionament ètic i testimonial exemplar de qui no renunciava a denunciar l'opressió nacional catalana. En especial a *Serra d'Or*, on publicava més d'un article a cada número, Triadú creà un estil propi de comentar de llibres, amè i al·lusiú, que anava de la recomanació explícita de l'obra a la projecció nacional i internacional de l'autor i, si es tractava d'un autor català, a la seva situació en la història o en l'actualitat literària.

Seria, però, el diari *Avui*, fundat l'any 1976 després de la despenalització de la llengua catalana, que oferiria a Triadú la càtedra des d'on exercir el seu influent mestratge literari i la tribuna des d'on influir de manera més sostinguda com a articulista, una influència que es multiplicava per raó de la seva posició de membre fundador del suplement setmanal de *Cultura* del diari. Des de l'article del primer número del 23 d'abril de 1976, diada de Sant Jordi, «Una herència rica i plena. Sobre els moviments literaris de postguerra», fins a l'article pòstum del 14 d'octubre de l'any 2010 preparat abans de morir el 30 de setembre, passant pels centenars d'articles, parcialment aplegats en llibre, com és el recull pòstum *Atentament. Lectures crítiques* (2011), el primer diari en català aparegut després de gairebé quaranta anys de prohibició de premsa diària en català proporcionà a Joan Triadú la millor plataforma des d'on ampliar i aprofundir la crítica de llibres en els fronts que li eren familiars, la literatura catalana de tots els gèneres i de tots els temps, la universal, en especial la narrativa més pròxima, en anglès, francès, alemany, italià, i el pensament humanista d'arrels cristianes, del qual era exponent la seva devoció per la figura del papa Joan XXIII.

Premis i distincions. Joan Triadú es féu mereixedor de la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1981), el Premi d'Honor Jaume I (1982), el Premi Atlàntida pels mèrits de crític literari (1987), el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1992), el Premi Fundació Ramon Trias Fargas (1993), la Medalla d'Or al mèrit científic de l'Ajuntament de Barcelona (1996), el nomenament de soci d'honor d'Òmnium Cultural (1992), la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya (2001), el doctorat *honoris causa* per la Universitat Ramon Llull (2002). D'altra banda, Joan Triadú rebé nombrosos homenatges, entre els quals el tributat amb motiu del seu setantè aniversari, encapçalat per la Fundació Jaume I i milers de signants i de subscriptors del volum biografia d'Agustí Pons, *Joan Triadú, L'impuls obstinat*; el tributat amb motiu del seu vuitantè aniversari per

la ciutat i la Universitat de Vic i el tributat per Òmnium Cultural en el cinquantè aniversari de l'entitat, que tingué lloc al Palau de la Generalitat el 2 de maig de 2011.

L'extensa i intensa trajectòria de Joan Triadú al llarg del segle xx i de la primera dècada del xxi es pot descriure en tres temps: el primer va de les dècades de 1920 i 1930 fins a la fundació d'Òmnium Cultural el 1961, quan, passada la guerra de 1936-39, Triadú sostingué el combat dels resistents per salvar del naufragi la llengua nacional perseguida; el segon temps comprèn les tres dècades següents, dels seixanta, setanta i vuitanta, quan Triadú es converteix en dirigent de les plataformes decisives de la societat civil per a la promoció de la cultura catalana, que passa de resistent a emergent, i per a la seva progressiva institucionalització; el tercer moment abasta l'última dècada del noucents i la primera del dos mil, des d'on Triadú manté l'activisme de crític literari, professor i intel·lectual compromès, alhora que adquireix la perspectiva que li permet de contemplar el segle xx, i ell mateix en el seu segle, com «un segle d'or».

Ricard TORRENTS
Universitat de Vic
Institut d'Estudis Catalans

BIBLIOGRAFIA SELECCIONADA

Poesia

1948: *Endimió*. Edicions Ariadna

Prosa i Autobiografia

1957: *El Collsacabra. Itinerari espiritual*. Amb vint-i-cinc il·lustracions de Joan Barbarà. Edicions Els Cinquanta Cinc. 1994: Edicions Proa.
2002: *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent*. Edicions Proa.
2008: *Memòries d'un segle d'or*. Edicions Proa.
2009: *Textos i pretextos de pedagogia: 1938-2008*. Eumo Editorial.

Antologies i assaigs

1950: *Antologia de contistes catalans (1850-1950)*. Editorial Selecta.
1951: *Antologia de la poesia catalana (1900-1950)*. Editorial Selecta.
1953: *Anthology of Catalan Lyric Poetry*. Joan Gili.
1953: *Panorama de la poesia catalana*. Editorial Barcino.
1954: *La poesia segons Carles Riba*. Editorial Barcino.
1955: *Narcís Oller. Resum biogràfic*. Editorial Barcino.
1961: *La literatura catalana i el poble*. Editorial Selecta.
1963: *Llegir com viure*. Editorial Fontanella.
1965: *Nova antologia de la poesia catalana. De Maragall als nostres dies*. Editorial Selecta.
1967: *Prudenci Bertrana per ell mateix*. Edicions 62.
1968: *Antologia d'Homenatge a Pompeu Fabra*. ELER, 1968.
1969: *Lectures escollides*. Editorial Barcino.
1978: *Una cultura sense llibertat*. Edicions Proa.
1980: *Carles Riba. Antologia poètica*. Edicions Proa.
1982: *La novel·la catalana de postguerra*. Edicions 62.
1985: *La poesia catalana de postguerra*. Edicions 62.
1985: *Per comprendre Carles Riba*. Parcir Edicions.

1999: *La ciutat dels llibres*. Edicions Proa.

2003: *100 poesies catalanes que cal conèixer. De Verdaguer a M. Mercè Marçal*. Edictorial Pòrtic.

2011: *Atentament. Lectures crítiques*. Edicions Proa.

Traduccions

1955: Píndar: *Les Olímpiques*. Els Cinquanta Cinc, 1953.

1957/1959: Píndar: *Odes I i II*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1957-1959.

1958: Shakespeare: *Quaranta Sonets de Shakespeare*. Edicions Proa. 1993 4^a ed. Enciclopèdia Catalana.

Sobre Joan Triadú

Enric Bou i Ramon Pla, coords. *Creació i Crítica en la Literatura Catalana. Joan Triadú*. Jordi Sarsanedas: «Llegir com viure»; Joan Josep Isern: «El mestratge permanent de Joan Triadú»; Orió Izquierdo: «La construcció de la tradició literària»; Jaume Medina: «Joan Triadú i Carles Riba». Universitat de Barcelona Publicacions. Fundació Caixa de Catalunya, 1991, pàgs. 175-204.

Agustí Pons, *Joan Triadú, l'impuls obstinat*. Bibliografia a cura de Susanna Àlvarez. Selecció d'escrits per Joan Triadú. Barcelona: Fundació Jaume I — Editorial Barcino, 1993.

Albert Manent i Ramon Pla i Arxé, a cura de, *Miscel·lània Joan Triadú*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993

Joan Josep Isern, Susanna Àlvarez, *25 anys de Festes Fabra*. Barcelona, Editorial Proa, 1996.

Núria Perpinyà: *Lectures al quadrat. Les arts crítiques de J. Molas, J. M. Castellet, J. Triadú i J. Fuster*. Lleida: Universitat de Lleida, 1998.

Homenatge a Joan Triadú [de la Ciutat i de la Universitat de Vic en els seus 80 anys]. Ricard Torrents, Ramon Pinyol i Torrents coords.. Carles Duarte: «Encomi»; Francesc Codina i Valls: «L'actitud cívica i política de Joan Triadú»; Joan Josep Isern: «La lliçó de Joan Triadú». Manuel Llanas; «Joan Triadú i la literatura catalana»; Víctor Obiols: Joan Triadú, crític de literatura universal»; Ramon Pinyol i Torrents: Jon Triadú, antologista»; Segimon Serrallonga: «Lectures d'homenatge a Joan triadú»; Lluís Solà: «La prosa literària»; Llorenç Soldevila: «Joan triadú. Llengua i Societat»; Ricard Torrents: «Universitat i Pedagogia. Un apunt sobre Joan Triadú»; Joan Triadú: «Parlament». Vic: Ajuntament de Vic/Eumo Editorial, 2002.

Joan Triadú. Activista cultural. Crític literari. Pedagog. Artur Mas: «Salutació del president de la Generalitat»; Muriel Casals: «Joan Triadú i Òmnium Cultural», Salvador Giner: «Joan Triadú i l'Institut d'Estudis Catalans»; Barcelona: Òmnium Cultural. Institució Cultural del CIC. Fundació Flos i Calcat, 2011.

JOAN SOLÀ I CORTASSA (1940-2010)

La mort del lingüista Joan Solà i Cortassa, membre de la Secció Filològica i vicepresident de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en un moment culminant de la seva carrera universitària i de la seva projecció pública, va causar una forta commoció en els cercles acadèmics i en el conjunt de la societat catalana. Malgrat el seu estat de salut precari, la setmana anterior a la seva mort, el 18 d'octubre, en l'acte d'inauguració de curs a l'IEC, havia rebut juntament amb altres col·legues la medalla de membre emèrit de la nostra corporació, i dos dies més tard, el 20 d'octubre, encara havia intervingut amb l'energia i el bon humor que el caracteritzaven en un acte d'homenatge que li fou retut a la Universitat de Barcelona, a la qual es va vincular la major part de la seva activitat.